

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. II. Ob adulterium licet innocenti solvere thorum & habitationem in
perpetuum: æqualiter viro ac mulieri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

gale; sic indidem non desunt causæ, propter quas aliquando licite separantur conjuges quoad torum & habitationem, sive in perpetuum; sive pro aliquo tantum tempore. Princeps facile est adulterium, de quo dico Primo, & erit

CONCLUSIO II.

Ob adulterium licet innocenti solvere torum & habitationem in perpetuum: æqualiter viro ac mulieri.

34.
Divortium
ob multas
causas fieri
potest, ex
Trid.

Divortium ob multas causas fieri posse, definit Concil. Trid. sess. 24. de Matr. can. 8. sequentis tenoris: Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.

Principalis
causa est
adulterium
carnale, ex
Matth. 5.
& 19.

Sed, amabo, quæ istæ causæ? Sicut statim dixi, princeps seu principalis est adulterium carnale, quàm Christus ipse expressit Matth. 5. v. 32. hisce verbis: Ego autem dico vobis: Quia omnis qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Item Matth. 19. v. 9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

Ubi, cum excipiat fornicationem, seu causam fornicationis, satis manifestè significat, ex hac licitam esse dimissionem, id est, dissolutionem tori & cohabitationis. Siquidem per libellum repudij, quem ibi Christus reprobatur, dissolvebatur torus & cohabitatio.

35.
Arg. contra
ex istem
locis Script.

Trident.

Planè, inquis; sed etiam ipsum vinculum: ergò si ex causa fornicationis adhuc licet dimittere uxorem quoad torum & cohabitationem; ergo per eandem causam hodiè dissolvebatur vinculum Matrimonij; quod tamen damnat Concil. Trid. sup. can. 7. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugis Matrimonij vinculum non posse dissolvi..... anathema sit.

36.
Ecclesia
d. Script.
semper in-
tellexit de
sola dissolu-
tione tori.

Hoc argumentum habet suam difficultatem, cum satisfacimus Disp. præced. Sect. fin. Conclus. 3. Breviter hic dico: Ecclesia, cujus est (teste Trident. sess. 4. in Decreto de Editione & usu sacrorum librorum) judicare de verò sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum, semper hæc verba Christi intellexit de sola dissolutione Matrimonij quoad torum & cohabitationem; ergo non licet nobis ea intelligere etiam de dissolutione vinculi.

Probatum ex
cap. 8. de
Divort.

Loquatur Innoc. III. cap. Gaudemus, de Divort. Sanè, inquit, veridica hac sententia probatur etiam de testimonio veritatis, testantis in Evangelio: Quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius

& ipsa retentâ. Et cap. Significasti cod. Alex. III. ^{Et cap. 4.}
ait: Quòd si notorium est, mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipiendam præfatus vir coniungi non debet, nisi constaret, ipsum cum alia adulterium commississe.

Accedat cap. Ex literis, eod. & ejusdem Pontificis, ubi Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, & si vir postea fornicetur, reintegratur, ibi: Sanè tu convocato Capitulo tuo, cum ex eorumdem consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quòd castè viverent ab invicem separati: memoratus V. furim cum alia sponsalia & nuptias temerè celebravit &c. Undè fraternitati tua mandamus, quatenus si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

Igitur jure Divino & Canonico propter adulterium uxoris Matrimonij vinculum non dissolvebatur. Licet tamen separatio inter conjuges quoad torum, seu quoad habitationem. Licet; inquam, jure Divino & Canonico, nisi aliquid aliud obstet.

Nunquid etiam jure naturali? Negat Alphonsus à Castro lib. 2. de Leg. pœnali c. 4. in fine, ubi sic scribit: Fortè, hic aliquis dicet: legem illam (divortij) non esse in Evangelio primitus latam; sed esse ex ipsa naturæ lege, & primævâ Matrimonij institutione, & ex natura ipsius matrimonialis contractûs. Sed hæc responsio toto (ut dicitur) errat cælo, & multò longius à recto tramite discedit, quàm præcedens. Nam et si illi gratis demus, hoc provenire ex lege naturæ; ex ipsa tamen responsione sequitur, aliquam esse naturæ legem pœnalem, quæ obligat in foro (ut dici solet) conscientiæ ad pœnam subeundam, absque ulla sententiâ, quæ illum ad talem pœnam damnet. Nam quòd hæc sit lex, & quòd in conscientia obliget, apertius jam probatum est, quàm ut quis merito negare possit. Quamvis enim ita esset, ut ex natura ipsius contractûs matrimonialis oriatur illa pœna, non obstat, ut ipsa natura contractûs non dicatur lex, per quam ipse contractus firmatur & roboratur.

Deinde (prosequitur) fallum est, talem pœnam ex ipsa Matrimonij natura oriri: quia hæc adulterorum pœna nunquam ante legem Evangelicam innotuit, & nisi Christus eam promulgasset, non erat nota in lumine naturali. Nul- lum enim in toto veteri Testamento reperitur hujus legis vestigium. At si illa esset ex lege naturæ, fuisset in aliquo veteris Testamenti loco utcumque declarata; quemadmodum multa alia non tam necessaria, ut hæc, sunt ibidem expressa. In veteri Testamento fuit lex contra adulteros, ut lapidarentur. In lege autem Evangelica, quæ multò mitior est, data est lex, quæ innocenti conjugii concedit facultatem repellendi à suo toro nocentem. Ex quibus omnibus apertè convincitur, legem illam contra adulteros datam esse à Christo primitus promulgatam, & obligare adulterum in foro conscientiæ ad pœnam in illa statutam, ante aliquam ulteriorem condemnationem. Hucusque Castro.

Sed verius est (inquit Sanchez lib. 10. disp. 3. n. 4.

40.

3. n. 4.

Oppositam sententiam tenet Sanchez. Probatur. 3. n. 4. oriri ex Matrimonij natura divortium hoc; atque ita esse de jure naturæ. Probatur: quoniam ex contractus Matrimonij natura oritur, ut conjuges mutuam sibi servare fidem quoad torum & habitationem, ac reliqua ministeria teneantur. At ipsomet jus naturæ dicitur, ut

Cap. 3. de Iurejur. frangenti fidem fides servanda non sit; cap. Pet-
venit, de Jurejur. ibi: *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento vel fidei obligatione, interposita conditione, firmasses, aliquatenus teneris, si constat, eum conditioni minime paruisse.*

Cap. 2. 28. q. 2. Et cap. *si infidelis*, 28. q. 2. ibi: *Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in Matrimonium: nec est ei fides servanda conjugii: quia propterea discedit, ne audiret, Christum Deum esse Christianorum conjugiorum.* Item l. *si Convenerit*, 14. ff. Pro socio, in fin. *Nec tenebitur pro socio, qui ideo renuntiavit, quia conditio quadam, quæ societas erat coïta, ei non præstatur: aut quid, si ita injuriosus & damnosus socius sit, ut non expediat eum pati?* Ergo ex vi Matrimonij, & ex ipso naturæ jure, conjux cui alter adulterans fidem frangit, minime tenetur illi fidem servare; sed potest ab ipso divertere.

41. Alia probatio. Deinde; quia contractus, promissionem includens, non obligat suapte naturâ rebus notabiliter mutatis; qualiter accidit, conjuge altero adulterante. Quâ ratione textus cap. *Quemadmodum*, de Jurejur. utitur ad probandum, sponsalia dirimi, altero sponso fornicante. Cùm ergo Matrimonij contractus claudat sponsionem redditionis debiti, ac mutæ habitationis; altero conjuge in adulterium lapsa, eximetur innocens ex vi naturæ ipsiusmet contractus ab hac obligatione. Ita Sanchez.

42. Objectio. Sed contra, dicit aliquis: hæc argumenta probant, non tantum dissolutionem tori & habitationis, sed etiam ipsius vinculi. Nonne sponsus solvit vinculum sponsalium, propter fornicationem sponsæ? Nunquid socius solvit vinculum societatis, si conditio, quæ erat societas coïta, ei non præstetur? Quid clarius, quàm fidelem posse solvere vinculum Matrimonij, discedente infideli? Evidens etiam est, juramentum conditionatum non obligare, si conditioni minime pareatur. Fatentur omnes, Matrimonium conditionale neutiquam obligare, nisi impletâ conditione.

43. Instantia. Et verò, qui in adulterium labitur, non propterea negat tibi cohabitationem; sed vult & paratus est omni tempore tibi cohabitare, & de facto cohabitat, ut suppono. Quo ergo jure tu negas ipsi cohabitationem? Quia fidem non servavit? Sed in quo, nisi in eo, quod alteri fuerit copulatus? Num inde bene inferes: ergo & innocens non tenetur ei in hoc servare fidem? An excusabis à peccato adulterij virum fornicantem; quia uxor ejus prius fuerat fornicata? Sed quare non, quandoquidem tantum promiserit non fornicari sub conditione, quod ipsa prius non fornicaretur? Adde: non solum eum frangere fidem, qui adulteratur; sed etiam, qui renuit reddere debitum, ubi & quando tenetur. Et censes, quod propter negationem

Bosco de Matrim. Pars II.

copule possit fieri separatio quoad torum & cohabitationem in perpetuum? Hæc cogita & recogita.

Ego scio, vinculum Matrimonij esse indissolubile, & absolutum, nisi extrinsecus apponatur conditio. Novi etiam, esse dissolubile quoad torum & habitationem propter adulterium; an autem jure naturali, sive præcisè ex vi seu natura contractus matrimonialis, libentiùs disciquàm dico, nè audeam docere, quod nescio. Sanchez non respondet ad argumenta Alphonsi, sed in tacta pertransit, quæ tamen merebantur solutionem, ut sua sententia magis firmaretur.

Satisfaciant ergo eis pro modulo meo, & dicam cùm Averfa q. 23. sect. 1. §. 1. Iure divino veteri cùm concessa fuerit viro licentia, tribuendi uxori libellum repudij, & dissolvendi Matrimonium, etiam quoad vinculum: cò faciliùs aderat facultas faciendi divortium, & dimittendi uxorem quoad torum & convictum. Sic ille. Igitur in lege repudij utcumque fuit declarata lex divortij quoad torum & habitationem. Maximè, si verum est, quòd libellus repudij non dissolvebat vinculum Matrimonij, ut Multi non improbabiler docent, de quo suo loco diximus.

Fateor: in veteri Testamento fuit lex contra adulteros, ut lapidarentur, Levit. 20. vers. 10. Sed quid inde? Etiam hodie, præter divortium, extant aliæ poenæ jure positivo præscriptæ adversus adulterium; tum civiles, consistentes in privatione bonorum; tum criminales usque ad privationem vitæ. Nempè uxor adultera privatur dote, quæ acquiritur marito, cap. *Plerumque*, de Donat. inter virum & uxorem, l. *Miles*, ff. ad Leg. Iuliam de Adult. Dubitatur etiam, num privanda quòque sit bonis paraphernalibus, & an etiam alimentis.

E converso maritus adulter amittit administrationem & usumfructum dotis, & donationem factam uxori propter nuptias, quæ pariter eidem uxori acquiritur, l. *Consensu*, Cod. de Repud. Deinde, marito conceditur, ut accusare possit uxorem adulteram ad poenam capitis, non tamen è converso uxori, ut possit accusare maritum adulterum ad similem poenam, cap. *Apud misericordem*, 32. q. 1. & l. 1. Cod. ad Leg. Iul. de Adult.

Ergo licet in veteri Testamento fuerit lex contra adulteros, ut lapidarentur, non rectè inferitur: ergo tunc non erat lex divortij. Quippe Deus, propter enormitatem delicti, præter poenam juris naturalis, putâ divortium, superaddidit poenam mortis corporalis. Sicut hodie videmus factum à Republica civili. Nec illa igitur ratio Castro convincit.

Quod me maximè moveret ad tenendam ejus sententiam, foret, quia non satis video, quare aliàs quodlibet peccatum mortale luxuriæ contra fidem conjugalem, quare, inquam, non esset causa sufficiens divortij; saltem istud, quod gravius, aut æqualis malitiæ est cum adulterio. Et quàmvis aliqui id admittant, Multi tamè negant, dicentes, solum adulterium, id est, copulam perfectam, seu aptam generationi, cum alia persona, esse causam sufficientem.

T t t Audite

44.
Auctor sua
bita de hac
sententia.

Satisfit primo arg. Alphonsi.
Averfa.

45.
Resp. ad 22.

Pœna adulterij.

46.
Illatio.

Ratio An-
toris pro
sententia
Alphonsi.

47. An sodomia
& bestialitas
sint causa
perpetui
divortij.

Audite Pontium lib. 9. cap. 16. n. 5. Adulterij nomine, cum dicimus, præbere iustam causam divortio perpetuo, Nonnulli etiam intelligunt sodomiam sive viri, sive uxoris, cum alia femina, consummatam tamen, id est, effuso semine intra vas præposterum. Caro enim, inquit, ea ratione dividitur in plures per concubitum, sive agant, sive patiantur. Unde colligunt, extraordinariam pollutionem sive solius, sive cum aliena, sive cum propria, non esse perpetui divortij causam; sed ad tempus. Quod enim peccatum gravius sit adulterio, non obstat; hic enim solum attenditur divisio carnis in plures, quæ est causa perpetui divortij. His etiam addunt bestialitatem, cum caro conjugis dividatur in carnem bestię, cum qua copulatur.

Negat Pontius
speculativè loquen-
do.

Verius tamen mihi videtur, nec peccatum nefandum, nec brutalitatem causam esse perpetui divortij cum adulterio comparandam. Quia cum divisio carnis in plures in jure dicitur esse causa divortij, de ea intelligendum, quæ juxta usum naturalem est. Idque constat; quia eadem divisione inducitur in jure bigamia & irregularitas. Nulla autem turpis conjunctio extra vas naturale bigamiam, vel irregularitatem inducet ex bigamiâ ortam, vel vera, vel similitudinariâ, aut interpretativâ, si forsan illæ sunt, ut manifestum est. Tantum ergo illa adulterij nomine intelligenda est. Ita Basilus. Illic tamen subjungit: Sed quamvis speculativè loquendo mihi videatur, quod dixi: attamen in praxi censeo, non recedendum à priori sententia, quæ communis est inter Doctores.

Affirma in
praxi.

48. Hæc non est
solutio Pontij
speculatio.
Aversa.
Palatius.
Innoc.
Abul. Al-
varus.

Neque hæc speculatio est solius Pontij, ut patet ex Aversa sup. §. Dici tamen, ubi lego sequentia verba: Dici tamen potest, hæc alia peccata; præter copulam naturalem generationi idoneam, non sufficere simpliciter ad divortium. Ita sentiunt Palatius in 4. dist. 27. disp. 3. Pontius lib. 9. c. 16. n. 5. Innoc. c. 1. de Adult. n. 1. dicens, esse communem sententiam. Abul. in c. 5. Matth. q. 233. licet in hac sententia non persistit, Alvarus Pelagius de Planctu Eccles. lib. 2. a. 2. Card. & Florian. cap. Maritis, de Adult. Alijque ex Iuristis; & indicat Gloss. cap. Omnes causationes, 32. q. 7. Et in sacris Canonibus, atque in Evangelio, ubi conceditur divortium, specialiter de illa copula sermo est.

49. Videtur
esse Gloss.
in cap. 7.
32. q. 7.

Describo verba d. cap. Omnes causationes (id est, secundum Gloss. ibi: Actiones vel allegationes) Apostolus amputans, apertissime definit, vivente viro esse adulteram mulierem, si alteri nuptiarum. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris præstationem, patris auctoritatem, propinquorum ceterarum, sedvorum insidias atque contemptum, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitij omnibus cooperatus, & ab uxore propter hæc scelera delectus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Ita D. Hieronymus ad Amandum Præbyterum. Ubi Gloss. verb. sodomita, ait: Videtur ergo, quod maritus possit dimitti propter opus sodomiticum, ut inf. ead. Adulterij, ubi dicitur, quod illud cri-

men sit majus adulterio. Item; quid dices, si propriam uxorem polluit extra claustra pudoris, vel se ipsum polluit proprijs manibus, nunquid ob hoc potest dimitti? Videtur quod sic: quia nomine machia omnis illicitus concubitus, & illicitus membrorum usus continetur, ut sup. ead. q. 4. Meretrices, & cap. seq. quod Laur. concedit. Vix credo, quod propter aliquod istorum vir possit dimitti, ut 35. q. 3. Extraordinaria.

Antequam pergo; Nota, hoc cap. nihil facere ad propositum; ut patet per Glossam in expositione casus: Quidam polluerat mulierem extra membrum ad hoc deputatum, & non contraxerat ad propositum. Matrimonium cum ea, & hoc poterat constare per juramentum, quasitum est, utrum ejus consanguineus illam ducere possit? Respondetur, quod potest. Ergo talis pollutio non est causa sufficiens divortij, qualis Consequencia?

Sed pergamus in præcedenti Glossa: Quid dices, inquit, de voluntate fornicandi, cum & ipsa sit fornicatio, ut sup. q. 5. Qui viderit? Nam corpore aliqua est corrupta, antequam veniat ad suum corruptorem, ut sup. ead. q. 5. Proposito. Non dico, quod ob hanc causam possit dimitti; quia de occultis non judicat Ecclesia, ut 32. dist. Erubescant.

Ast quid inde? Lex naturalis, & lex divina judicant de occultis; divortium autem conceditur, si non jure naturali, saltem divino. Interim apud universos Auctores (ut loquitur Sanchez sup. disp. 4. n. 1.) constitutissimum est, non sufficere ad divortium solam fornicandi voluntatem. Quia quamvis quoad culpam æquetur fornicationi ipsi, cap. 5. Matth. & refertur cap. Qui viderit, 32. q. 5., at non infert Matrimonio damnum, nec fidem ejus violat, caroque conjugis non dividitur, dum inter desiderij terminos sistit, opere minimè perpetrato. Sic ille.

Imò (teste Aversa q. 23. scct. 2. §. Et quidem) satis communiter DD. fatentur, solos tactus absque seminis effusione non sufficere ad divortium; quia hoc non est delictum consummatum. Idque intelligitur, etiamsi tactus habitus sint animo perficiendi copulam, dum reverà non perficiatur. Imò etiamsi deventum sit ad penetrationem carnis; sed secuta non sit effusio seminis; ut advertit Sanchez sup. n. 13. Sanchez, quia adhuc non dicitur consummata copula. Ut è contrà sufficeret voluntaria effusio seminis intra vas, si absque penetratione fieret; quia satis per eam infusionem consummatur copula. Sic ille.

Rursus (prosequitur) ut plurimum DD. fatentur, non sufficere pollutionem voluntariam unius conjugis in seipso, ad hoc, ut alter divortium ab eo facere possit: quia licet hoc sit peccatum consummatum, & ex genere suo gravius fornicatione contingente inter virum & mulierem, cum sit contrà naturam, tamen non est peccatum cum tertia persona, non est divisio carnis suæ in alterum; & ideo nec censetur sufficientem præbere divortio causam.

Magis communiter etiam fatentur, pollutionem habitam cum tertia persona extra vas, nec sufficere ad divortium: quia adhuc hæc persona non

50.
Cap. 11.
35. q. 3.
nihil facit
ad propositum.

Quid dices
de voluntate
fornicandi.

51.
Secundum
Omnes non
sufficit.
Sanchez.

Neque soli
tactus sine
effusione se-
minis suffi-
ciunt.
Aversa.

52.
Quid dices
de
pollutione
voluntaria
in se ipso.

Quid dices
de
pollutione
cum tertia
persona
non
inà vas.

non est divisio carnis suæ in alterum per copulam & concubitum. Similiter non sufficere habitam cum corpore mortuo, etiam intrâ vas: quia se habet sicut cum statua. Et eò magis non sufficere talem pollutionem extrâ vas, habitam cum eodem proprio conjuge, quæ proinde nullo modo est divisio carnis suæ in alterum, Ita Aversa.

53. An sufficiat copula sodomica cum tertia persona. Aversa.

Hinc tandem deduci videtur (utor iterum ejus verbis) nec etiam copulam sodomiticam cum tertia persona cum effusione vel receptione seminis intrâ vas innaturale, sufficere ad divortium; quia licet hæc sit copula consummata, & divisio carnis suæ in alterum; tamen non est copula per se habilis ad generationem: propriè autem illa adulterina copula præbet justam divortij causam, quâ unus conjugum posset prolem gignere cum alia persona, præter illam, cui fidem dedit, & ita in domum ac familiam adulterinam prolem inducere, Et sicut hæc sola copula valet affinitatem fundare, ac in viro bigamiæ irregularitatem inducere, & non alia quæcumque: ita & ea sola videbitur sufficere ad divortium.

Et illi Doctores, qui fatentur, quamcumque pollutionem extrâ vas cum quibuscumque tactibus non sufficere ad divortium; pariter id admittere poterunt de copula in vase innaturali: cum alioqui in omni tali peccato adsit specialis malitia ac deformitas contrâ fidem Matrimonij; sed tamen non adestabilitas ad gignendam prolem. Eoque magis non sufficet sodomia passiva, sive ex parte mulieris, sive ex parte viri; quia nec est abusus membrorum intervientium generationi.

54. Quia dicendum de sodomia cum propria uxore.

Sodomix tamen crimen commissum à viro cum propria uxore invita, aut etiam solummodo attentatum, præbet quidem justam causam uxori recedendi ad tempus, tamquam inductio ejus ad peccatum; sicut & inductio ad alia peccata, donec scilicet vir corrigatur: sed non per hoc præbet sufficientem perpetui divortij causam. Hucusque prædictus Auctor.

55. Dicuntur distinguere inter tactus viri & mulieris.

Sed non omnia omnibus placent. Atque in primis, quantum ad tactus inhonestos, Dicast. disp. 10. n. 11. distinguendum putat inter virum & uxorem, spectatâ communi hominum æstimatione. Quia (inquit) licet concederemus, non posse uxorem separari à viro, talibus impudicis tactibus indulgente cum alia persona, non videtur æqua conditio vice versâ: neque enim tam turpe & indecorum est uxori, quod vir ipsius talia commiserit cum alia persona; quam est turpe marito & ignominiosum, quod tales tactus impudicos admiserit uxor cum alio viro; nec censetur æquivalens compensatio in sola negatione similium tactuum, maximè, cum vix tales tactus negari possint, si negari non potest solutio debiti, ad quam solutionem ij tactus excusari non possunt; imò debiti esse possunt, casu quo putentur necessarij ad conjugalem copulam debitam.

56. Probatur distinctio.

Præterea; quânto conjuges sunt altioris & nobilioris dignitatis, tantò plus crescit injuria in Basco de Matrim. Pars II.

similibus tactibus admittis ex parte uxoris cum alio; nec tamen in communi æstimatione tantò plus crescit ex parte viri, cum videamus Principes non Illustrissimos tantum, & Excellentissimos, sed Serenissimos viros indulgere ejusmodi levitatibus & impudicis jocis & tactibus. Imò aliquando id ipsum audere spectante uxore, nec censetur tunc nimis ignominiosum uxori hoc videnti & patienti; cum tamen econtrâ, si faceret id uxor, injuria esset gravissima comparatione viri; idque adhuc amplius cresceret, si cum vili aliquo famulo aut mancipio. Quis ergò dicat, maritum in eo casu tantum posse in doloris & injuriæ compensationem similes aliquos tactus uxori petenti negare?

Ego sanè, salvo meliori judicio, non nimis asperum aut rigidum putarem esse talem virum, qui non solum à cæteris alijs tactibus cum ea abstineret; sed à conjugis impudicæ consortio se subduceret. Ut interim omittam, non nimis temerariè suspicaturum virum, talem foeminam in hujusmodi tactibus deprehensam ulterius non modo fore progressuram, si occasio datur; sed jam prius fuisse progressam. Verùm hæc omnia relinquo in meliori aliorum judicio, maximè Iudicum Ecclesiasticorum, ad quos pertinet, si res ad forum externum deferatur, de simili divortio faciendo, aut non faciendo pronuntiare. Hactenus Dicastillo.

Et sanè Sanchez sup. n. 11. plurimos citat Auctores, qui docent de muliere patienti amplexus & oscula libidinosa, tactus ad mamillas, id esse justam causam, ut vir ab ea divertere possit, dotemque lucretur, quam ratione adulterij uxor perdit, juxtâ cap. Plerumq. de Donat. inter virum & uxorem, quando animus adfuit uxori perveniendi ad adulterium, indeque Matrimonij fama graviter læta luit.

Ducuntur Primò: quia feudum amittitur ob injuriam illatam domino, turpiter ejus uxorem tangendo, Feud. lib. 1. tit. 5. ibi: Item, si fidelis concubiterit dominum, id est, cum uxore ejus concubuerit, vel concumbere se exeruerit, aut cum ea turpiter luserit. Secundò; quia aliquando major injuria irrogatur per osculum; ut si publicum sit, adulterium autem occultum.

Cæterum (inquit Sanchez sup. n. 12.) mihi verissimum est, solos tactus, quantumvis libidinosos, ac animo perveniendi ad adulterium habitos, eo non secuto, nec divortio, nec dotis amissioni præbere causam. Ducor: quoniam divortij fundamentum ac radix est carnis in aliam divisio, quæ in solis osculis & amplexibus non reperitur. Secundò; ex l. Consensu, Cod. de Repudijs, ubi inter justas repudij causas, minimè referuntur amplexus & oscula.

Eccè verba juris: Si qua igitur maritum suum adulterum, aut homicidam, aut venescum, vel certè contrâ nostrum imperium aliquid molientem, vel falsitatis crimine condemnatum invenerit; si sepulchrorum dissolutorem, si sacris adibus aliquid subtrahentem, vel si latronem, vel latronum susceptorem, vel abactorem aut plagiarium, vel ad contemptum sui, domusve suæ, ipsa inspicente, cum impu-

57. Ipsius resp. luvio.

58. Aliqui putant sufficere in muliere amplexus & oscula libidinosa &c. Sanchez.

Primum fundamentum.

Secundum.

59. Oppositum docet Sanchez.

Probat r. ex ratione.

Secundò per l. 8. Cod. de Repud.

dicis mulieribus (quod maximè etiam castas exasperat) cæcum inveniunt; si sua vita veneno aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, si se verberibus (qua ingenuis aliena sunt) afficientem probaverit; tunc repudiij auxilio uti necessario ei permitimus libertatem, & causas dissidij legibus comprobare.

60.
Quid ad
hanc l. pos-
set dici.

Sed facile responderet Dicast. hic tantum agi de causis, ob quas mulier possit virum repudiare, & inter eas non esse numerandos tactus inhonestos; secus inter causas, ob quas vir mulieri potest mittere repudium.

Tertia pro-
batio San-
chezij,

Tertio ducitur Sanchez; quia poenæ imponendæ non sunt, nisi in casibus jure expressis, Authent. de Non eligendo secundò nubentes, §. Cum igitur, Collat. 1. Cum ergò in jure solum concedatur divortium, dosque amittatur ob adulterium, extendendum non est ad oscula & amplexus. Eò vel maximè, quòd id esset arguere de majori ad minus, quòd in poenalibus, quàm sit absurdum, quis non videat? Sic ille.

61.
Resp. San-
chez ad 2.
arg. Adver-
sariorum.

Undè ad secundum argumentum Adversariorum sup. productum, Respondet; non inferri tam gravem injuriam per oscula & amplexus, licet quandoque per accidens magis lædatur fama; eò quòd hæc magis publica sint.

Quid dicat
ad 1.

Ad primum autem dicit: feudum facilius amitti, quàm dotem. Nam (inquit) feudum est feudatarij tantum quoad utile dominium; dos autem est proprium patrimonium mulieris. Et quia feudatarius abstinere debet ab omni gravi injuria domini, quòd est speciale in feudo, quam ei infert, osculans ejus uxorem. At quoad divortium, & dotem amittendam, id non est jure cautum. Ita Sanchez.

In jure lan-
tium expri-
mitur adul-
terium.

Patet: quia Christus solam fornicationem expressit: & jus Canonicum similiter d. cap. Plerumque, ubi Clem. III. si mulier (inquit) ob causam fornicationis, judicio Ecclesia, aut propria voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem dotem vel dotalitium repetere non valebit.

62.
Contrà, ex
Dicast.

Respondet Dicast. sup. n. 12. Quàmvis Christus solum assignaverit fornicationem pro causa dimittendi, non idèò affirmandum est, solam eam causam sufficere; cum Omnes, aut Plerique concedamus, etiam propter sodomiam aut bestialitatem posse fieri divortium; & talia nomine fornicationis comprehendi censerentur. Ergo etià pollutio cum alia persona poterit comprehendi. Sic ille.

Non valet
hic arg. à
pollutione
ad tactus.

Transseat totum. Num idèò rectè sequitur: ergo etiam tactus poterit comprehendi? Videtur quòd non; quia ibi est argumentum à minori ad majus, hic autem à majori ad minus: quippe pollutio majus est peccatum; tactus autem minus.

63.
Neque à
fornicatione
ad pollutio-
nem.

Deindè: etiam prima Consequentia, à minori ad majus, negatur à Sanchio. Cum odium Dei ac blasphemia longè graviora sint adulterio, & ad divortium non sufficiant: quia nullatenus repugnant fidei Matrimonij, illudque offendunt. Iam autem fornicatio magis repugnat fidei Matrimonij, illudque gravius offendit, quàm pollutio. Quæ tamen repugnantia & offensio est causa seu radix divortij, ut patet ex dictis. Ergo etiam non valet argumentum à fornicatione ad

pollutionem; quia licet videatur esse à minori ad majus, reverà tamen est à majori ad minus; quia fornicatio in ordine ad divortium majus peccatum est; quia magis repugnat fidei matrimoniali.

Si inferas: ergo etiam non valet argumentum à fornicatione ad Sodomiam. Quia & hæc minus repugnat fidei Matrimonij. Aliqui concedunt totum, ut sup. vidimus. Alij negant Consequentiam. Quia (inquit Sanchez sup. n. 3.) cum Matrimonium eo tendat, ut efficiantur conjuges una caro, Gen. 2. Et erunt duo in carne una, violat perfectè & consummatè fidem Matrimonij, carnem suam in alium vel in aliam dividens, indeque oritur jus divortij. Violante enim perfectè fidem Matrimonij, dividendo carnem suam, alter non tenetur servare fidem cohabitans ac debitum ei reddens. Cum autem divisio hæc carnis perfectè reperitur in omni concubitu sive naturali sive sodomitico; hinc est, ut uterque sufficientem divortio causam præbeat. Quare Christus Matth. 5. & 19. declarans divortium licere ratione fornicationis, omnem illum concubitus, per quem caro conjugis dividitur in alium, includit.

Quam utique rationem non obscure significavit D. Hier. in cap. 19. Matth. explicans, quomodo liceat ratione fornicationis uxorem dimittere, & refertur cap. Dixit Dominus, 32. q. 1. ibi: *Sola fornicatio est, qua uxoris vincat affectum: immò cum illa unam carnem in aliam dividerit, & se fornicatione separaverit à marito, non debet tenei, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura Preverb. 8. Qui adulteram tenet, stultus & impius est. Vbiicumque est igitur fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur.*

Ubi Glossa verb. Vincat, inquit: *Id est, liget & impediatur affectum, ut uxor, etiamsi velit, de jure non possit exigere debitum à viro. Idem est de viro. Vel vincit affectum uxoris, id est, superat & removet affectum, qui debetur uxori.*

Adde etiam (prosequitur Sanchez) legem divortij non esse verè poenalem, sed ex ipsamet contractus matrimonialis natura oriri; ac proindè non mirum est, si nomine fornicationis claudatur omnis ille concubitus, in quo invenitur perfecta divortij ratio; quàmvis proprie adulterium non sit. Atque idèò hanc sententiam tuentur Theologis D. Tho. 4. dist. 35. q. un. a. 1. ad 4. ubi D. Bonavent. q. 1. ad finem. Ita Sanchez.

Auscultate Doct. Angel. Dicendum (inquit) quòd etiam propter vitium contra naturam potest procedi ad divortium; sed tamen non fit ita mentio de ipso; tum, quia est passio innominabilis; tum, quia rarius accidit; tum, quia non ita causat incertitudinem prolis.

Sed pollutio extrà vas, numquid & ipsa est vitium contra naturam? Cur ergo Sanchez negat, propter eam posse procedi ad divortium? Si dixeris: D. Tho. intelligit Sodomiam. Undè id constat? Respondetur: quia pollutio hæc sæpius fortè accidit, quàm fornicatio: loquitur autem de peccato contra naturam, quòd rarius accidit, ut patet ex verbis relatis.

Expendamus etiam verba Dectoris Seraphici. Ad illud (inquit) quòd objicitur: quare fornicatio separet,

An valet à
fornicatione
ad sodomi-
am? Affir-
mat San-
chez
probat.

64.
Adducitur
pro hoc D.
Hier.
C. 2. q. 1.

65.
Lex divortij
non est verè
poenalis ju-
ria Sanchez

An D. Tho.
consentiat
Sanchio.

66.
Quid do-
separet,

cent s. Bonavent.

separat, dicendum; quia est culpa non tantum contra Deum, & corpus suum; sed contra Matrimonij bonum, & contra conjugij actum, & contra corpus conjugis. Est enim contra fidem; & contra actum matrimonialem. Abutitur etiam corpore, quod non est suum, sed alterius; & ideo talis amittit jus petendi debitum; & quia hoc totum est in peccato contra naturam, ideo sub fornicatione comprehenditur. Quis non videt, dicet aliquis, etiam pollutionem extra vas cum alia persona esse contra fidem, & contra actum matrimonialem, atque abudum corporis, quod non est suum?

Arg. quod sentiat cum Sanchio.

Audio reponentem: In objectione, ad quam ibi respondet D. Bonav. exprimitur peccatum sodomiticum. Sic enim sonat: Item quaro, quid de causa possit divortium fieri magis ex fornicatione, quam ex alio peccato. Si quia peccat in conjugem, similiter peccat & potest detrahendo, odiendo &c. Si vero, quia dividit carnem; ergo cum in peccato sodomitico non dividatur caro, videtur quod ex illo non possit dimitti uxor, quod nefarium videtur, cum illud sit magis contra Matrimonium. Ergo in responsione per peccatum contra naturam intelligit solam sodomiam.

67. Impugnatur.

Ut quid ergo eam non nominat, sed exprimit peccatum contra naturam, quod plures species sub se continet, quæ omnes repugnant fidei & actui matrimoniali? Præterea: D. Bonavent. radicem divortij dicit esse divisionem carnis, sicut docet Sanchez? Claret, quod non: nam videtur supponere in peccato sodomitico non dividi carnem; & tamen dicit, hoc sufficere ad divortium.

Ejus doctrina.

Dicendum (inquit ibid. in corp.) quod propter fornicationem licitum est fieri divortium inter conjuges, altero postulante. Et ratio hujus est; quia Dominus concessit. Ratio autem, quare concessit, hæc est; quia non servanti fidem, imò frangenti, non tenetur vir fidem servare; & quia directe peccavit contra actum matrimonialem, in eodem puniri debet.

68. Consonat Doct. Angel.

Eodem modo loquitur S. Tho. sup. in corp. Dicendum, quod Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem, in penam illius, qui fidem fregit, & in favorem illius, qui servavit, ut non sit astrictus ad reddendum debitum ei, qui non servavit fidem.

Uterque videtur fuisse in sententia Castro.

Igitur uterque Doctor videtur fuisse in sententia Alphonfi à Castro sup. relata; quippe (dicit aliquis) jus divortij proximè tribuunt concessioni seu legi Divinæ, idque penali. Et siquidem res ita se habeat: ergo ex sola fornicatione proprie dictâ, id est, naturali copulâ cum non sua, aptâ ad generationem, poterit uxor dimitti, quod est contra utrumque Doctorem.

69. Sodomiam minus lædit Matr. quam fornicatio.

Probatur Consequencia: quia in primis minus læditur Matrimonium per usum sodomiticum, & alia peccata contra naturam quam per usum naturalem; quia per sodomiam uxoris sola persona, quæ est in mariti dominio, polluitur; per concubitum autem naturalem persona & vas, quæ mariti sunt, polluuntur; redditurque ex hoc concubitu incerta proles, non autem ex priori. Quod si sodomia viri sit, non plus lædit Matrimonium, quam concubitus naturalis. Quia utrobique prodigitur semen uxori debitum; imò

minus, quia ex concubitu sodomitico & alijs peccatis contra naturam, non concipitur proles ex aliena femina, sicut ex concubitu naturali: quod gravissimè uxorem offendit, ac filios ex Matrimonio habitos.

Præterea: non est certum, legem poenalem extendendam esse quoad poenam in ea contentam, ad casum non expressum, etiam si in eo casu inveniatur eadem ratio. Immo oppositum est verius, quod docet Alph. à Castro lib. 1. de Leg. poenali c. 7. documento 3. & probat ex cap. Pan. de Poenit. dist. 1. cujus hæc sunt verba: *Pena legum interpretatione mollienda sunt potius, quam nimis exasperanda.* Atque ideo proprii casu non excedit.

Ex hoc dicto infert Gloss. in cap. In penis, de Reg. juris in 6. argumentum à simili non valere in poenis. Causam autem quare argumentum à simili, aut ab identitate rationis, non valeat in lege poenali; cum tamen in alijs legibus valeat, Glossa illa non exprimit: ego autem aperitam & efficacem reddam, quæ est hæc proximè sequens.

Aliæ leges adeo pendet ex ratione, ut ratio legis dicatur esse mens illius. Nam Panormitanus in cap. fin. de Rescript. dicit, legem non esse aliud, quam rationem ejus. Et idem docet Baldus in l. Non dubium, Cod. de LL. Et hinc evenire necesse est, ut ubicumque illa eadem inveniatur ratio, ibi etiam eadem habeatur lex; quia nisi ita fieret, necessariò consequens esset, ut aliud esset lex, quam ratio ejus. Lex autem poenalis non omninò pendet ex ratione, sed etiam pendet ex sola Legislatoris voluntate, quatenus certam aliquam poenam decernit. Nam licet ex recta & cogente ratione procedat, quod crimina puniantur; nulla tamen recta ratio cogit, ut tale aut tale crimen hæc aut illa poenâ puniatur; sed hoc ex sola Legislatoris voluntate pendet, quæ etsi aliquam habuerit congruentem rationem, non tamen necessariò cogentem, ut talis poena potius, quam alia statuatur.

Et hæc, meo judicio, sunt, in quibus Legislator rectè dicere potest: *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Quia in his non est ab illo exigenda ratio, cur potius hæc, quam illam poenam elegerit, sed illius voluntas pro ratione sufficit. Hactenus Alphonfus.

Sed nunquid rem acu tetigit? Planè, si bene intelligatur; scilicet voluntatem Legislatoris sufficere, ut hanc vel illam poenam imponat, dummodò sit proportionata delicto. Voluntatem autem Legislatoris non sufficere ad legem moralem constituendam absque justa causa.

Porro hanc legem non esse aliud, quam rationem legis, manifestè falsum est: quippe lex, præter rationem, essentialiter dicit voluntatem Legislatoris; ita ut eâ deficiente, necessariò deficiat obligatio legis positivæ. Et quia ratio non semper cogit Legislatorem ad ferendam legem, ideo fieri potest, ut maneat ratio legis, & non ipsa lex; ergo aliud est lex, quam ratio ejus. Et idcirco propter identitatem rationis non est extendenda lex, etiam non poenalis, nisi ad evitandum absurdum, id est, quando alioqui lex

70. Lex poenalis non est extendenda propter paritatem rationis. Castro.

71. Probatur.

72. Expenditur probatio.

Lex aliud est, quam ratio legis.

posita, & determinata ad unum casum, foret irrationabilis, nisi extenderetur ad alium casum non expressum, in quo militat eadem ratio.

73. *Castro extendit legem divortij ad peccatum contra naturam.*
 Ut sit de hoc, ipse Alphonsus legem divortij à Christo latam extendit ad peccatum contra naturam, lib. 2. de Leg. poenali cap. 4. ibi: Est adhuc aliud admonendum, quod ad justam delicti compensationem, in hoc casu faciendam, non est opus, ut eadem fornicationis specie sit uterque infectus; sed satis est, ut sit in eodem fornicationis genere, quamvis in diversa specie, dummodo is, qui se per exceptionem tueri vult, sit leviori culpâ, & non graviori pollutus. Is enim, qui solum adulterij crimen commisit, potest se per exceptionem tueri contra alterum, qui crimine fornicationis contra naturam pollutus est: non tamen è contrario; quia simplex adulterium, & peccatum contra naturam, sunt crimina imparia. Sic ille.

Ubi, ut vides, per fornicationem, quam Christus excepit, non intelligit speciem aliquam infimam; sed rationem quamdam genericam, extendentem se etiam ad peccatum contra naturam; quod in se complectitur non tantum sodomiam, & bestialitatem; sed etiam pollutionem extraordinariam.

74. *An hoc peccatum comprehendat hic pollutionem extraordinariam. Dicat.*
 Hinc Dicat. sup. n. 15. ait: Ut me explicem circa ejusmodi casus, & crimina, & modos dicendi prædictorum Auctorum, si rationem sufficientem ad divortium reducant ad injustitiam contra fidem & obligationem Matrimonij, hæc injustitia etiam reperitur in pollutione extrâ vas: ergo non est, cur propter injustitiam fateantur, sodomiam vel bestialitatem sufficere; pollutionem autem extrâ vas cum alia persona non sufficere; nam etiam in hac (ut ipsi meritò fatentur) reperitur injustitia.

Quod si recurrant ad plenam & perfectam injustitiam, quam putant non reperiri in pollutione; quia non sufficit ad plenè dividendam carnem; id est, ad hoc, ut conjux censeatur divisus in aliam personam, cum qua fiat una caro; quia nimirum per talem pollutionem non fiat una caro cum alia persona; id ipsum ego dico de sodomia & bestialitate ex hoc capite, scilicet non esse plenam & perfectam injuriam; quia non sufficit tale genus copulæ, ut censeatur conjux divisus in aliam carnem modo explicato, cum per id genus copulæ non fiat una caro cum alia persona; maximè si per voces: *Vna caro*, intelligamus principium unius carnis, quantum est ex se, quod non habet copula sodomitica. Sic ille.

75. *Affirmat Dicat. si præcisè ratione agatur.*
 Et n. 17. concludit, dicens: Quapropter, si præcisè ratione agendum sit, ego putarem, omnia prædicta nomine, *Fornicationis*, fuisse comprehensa, quando Christus dixit seu permisit divortium faciendum, *Fornicationis causâ*; ita ut nomen, *Fornicatio*, ibi luxuriam gravem significet, & nomine cujusdam speciei magis universalis & notæ, quæ est fornicatio, significetur genus ipsum luxuriæ; quod neque novum est, neque inusitatum; imò & vox ipsa Græca, *πορνεία*, communis est etiam libidini inter masculos. Undè juxtâ Budæum, Tufanum, & alios similes

Græcè linguæ peritos, *πορνός*, scortum masculinum Cynedumque significat, qui corpore quæstum facit. Ideò nomine, *Fornicationis*, non solum illegitimum, naturalem tamen maris & foeminae congressum intelligere possumus; sed etiam alia luxuriæ peccata. Hucusque Dicat.

A quo si petas: an etiam sodomia, aut extraordinaria pollutio cum propria uxore, sit causa sufficiens divortij? Affirmativam sententiam existimat probabiliorum, sup. n. 22. Quamvis enim tunc, inquit, maritus non dividat carnem suam in aliam personam; nihilominus peccat contra Matrimonij fidem, & quidem gravissimum committens peccatum luxuriæ, quod habet malitiam adulterij, saltem malitiam injustitiæ illi valde similem, & explicandam in Confessione: atque aded etiam hoc potest intelligi nomine *Fornicationis*.

Et quidem si expendamus rem, ideò quando accedit ad aliam foeminam, potest divortium facere uxor, quia dividit carnem in aliam carnem, in quam non habet jus; nam si haberet jus in illam carnem, etiamsi divideret carnem suam in aliam, non esset causa sufficiens divortij, ut contingebat, quando in lege antiqua licitum fuit habere plures uxores: ergo ratio in tali divisione carnis, sufficiens ad divortium, sumitur non præcisè ex divisione in aliam personam; sed ex injusta divisione. Atqui non minùs injustè dividit carnem suam, quando se polluit cum uxore extrâ vas legitimum; quamvis enim habeat jus in carnem uxoris, non tamen habet jus in eam carnem, quantumvis uxoris, ut illà abutatur extrâ vas legitimum; ergo quantum ad talem abusum non minùs censetur alia caro uxoris, quam cuiuscumque alterius: & eà ratione meritò censetur dividere maritus carnem suam in alienam carnem; cum caro uxoris extrâ vas legitimum ad eam seminis administrationem, vel in ordine ad illam, æquè non sua sit, & aliena censetur, atque cuiusvis alterius foeminae caro. Hactenus prædictus Auctor. Et satis consequenter.

Itaque, ut finem imponamus huic controversiæ, Omnes Doctores conveniunt in nostra Conclusionè; scilicet, quod propter adulterium seu fornicationem liceat solvere torum & habitationem in perpetuum, si cætera adsint, de quibus postea agemus. Attamen maxima dissensio est; quid Christus per *ly Fornicationis*, intellexit, dum dixit: *Exceptâ causâ fornicationis*.

Equidem si strictam hujus nominis significationem attendere velimus, sola copula naturalis, ex qua nata est sequi generatio, erit causa sufficiens divortij perpetui, ut clarum est; quippè aliæ luxuriæ species aliud proprium nomen sibi vendicant. Et ideò, sicut non sufficiunt ad inducendum impedimentum criminis; eò quod in poenalibus verba strictè interpretanda sint, quidni etiam non sufficiant ad inducendam poenam perpetui divortij?

Hoc unicum debet esse fundamentum Pontij. Nam quod addit de bigamia & irregularitate, bene rejicitur à Dicat. sup. n. 19. ibi: Certè Christus fornicationem non ideò sufficientem desumptum putavit

76. *Tamen si forte et cum propria conjuge*

77. *Probatio.*

77. *Resolutio finalis.*

Fornicatio strictè significat solum copulam naturalem.

78. *Rejicitur arg. Pontij desumptum*

ex bigamia
& irregularitate.

putavit propter bigamiam aut irregularitatem. Neque enim tunc erant ista, quando Christus loquebatur.

Dicaſtillo

Et n. 24. sic ait : Ratio divortij, de quo agimus, & ob quam licet divortium, non est ille defectus ſignificationis, & inhabilitas, ſed injuſtia & injuria facta conjugi, quod patet ex eo, quod poteſt compenſatio & remiſſio talis injuriæ tollere aut extinguere jus divortij: ergo non fundabatur in defectu ſignificationis (qui quavis poſita remiſſione aut compenſatione manet) ſed in injuria, quæ non minus reperitur in ijs peccatis, quam in copula naturali. Unde ex natura rei reſultat tale jus, independenter ab uſurpatione alicujus vocis, quæ uſurpetur in jure poſitivo. Sic ille.

Ex quo patet diverſitas inter adulterium, quod inducit impedimentum criminis, & fornicationem in noſtro caſu, quia iſtud impedimentum eſt mere juriſ poſitivi; & ideo pendet ab uſurpatione illius vocis, quæ uſurpatur in jure poſitivo.

79.
Quid in
Scriptura
intelligatur
nomine
mœchia, ex
D. Aug.

Quin præterundum minimè eſt, quod in Scriptura ſacra (teſte D. Auguſt. in qq. ſuper Exod. q. 71.) illicitus concubitus, & omnis non legitimus uſus illorum membrorum nomine, Mœchia, intelligatur. Hæc ſunt verba D. Auguſt. Omnis mœchia etiam fornicatio in Scripturis dicitur. Sed utrum etiam omnis fornicatio mœchia dici poſſit in iſdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: ſed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, ubi ſit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum feminis, quæ maritos non habent, utrum inveniri poſſit, ignoro. Sed ſi furti nomine bene intelligitur omnis illicita uſurpatione rei alienæ (non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit; ſed utique a parte totum intelligi voluit, quidquid illicite rerum proximi auferitur) profecto & nomine Mœchie omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus uſus prohibitus debet intelligi.

80.
Reſp. Sanchez ad D. Aug.

Reſpondet Sanchez ſup. n. 3. ſolum docet D. Auguſt. nomine, Fornicationis, prohibita in 6. Decalogi præcepto comprehendere omnem non legitimum membrorum genitalium uſum, quod nullus dubitat. Non autem nomine, Fornicationis, quæ ſufficiens eſt divortij cauſa, docet includi; aliàs clauderetur etiam molliſ, cum ſit non legitimus membri uſus. Sic ille.

Oppugnatur

Sed contra: in Decalogo non utitur Deus nomine, Fornicationis, ſed Mœchia. Quia autem utitur illo nomine Matth. 5. & 19. ubi Chriſtus loquitur de divortio; ideo S. Aug. ibi docet, mœchiam fornicationem dici in Scripturis: Dominus, inquit, dicit in Evangelio: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ cauſâ fornicationis, facit eam mœchari. Hic utique fornicationem appellavit, ſi cum alio peccet, quæ virum habet, quod eſt mœchia, id eſt, adulterium. Ergo ſecundum D. Aug. per fornicationem in lege divortij intelligitur mœchia, expreſſa in 6. præcepto Decalogi: ſed hæc mœchia, ſecundum Sanchez, comprehendit omnem non legitimum membrorum genitalium uſum; ergo ſimiliter forni-

catio in lege divortij. Quod inde ſequeretur, etiam molliſtem comprehendere, Adverſarij Sanchez libenter amittunt, & putant non eſſe ali- quod inconveniens.

Numquid etiam ſequitur, ſolam negationem debiti ſufficere? Patet, quod non, quia hæc non eſt illegitimus uſus membrorum genitalium; ſed non uſus, qui licet repugnet fidei matrimoniali, quæ obligat ex juſtitia ad reddendum debitum, atque adeo injuſtus ſit per ſe loquendo; haud equidem luxurioſus, ut nomine, Fornicationis, propter quam Chriſtus conceſſit dimiſſionem uxoris, poſſet comprehendere.

Dices: frangenti fidem, fides frangatur eidem: ſed negans debitum frangit fidem; ergo fides frangatur eidem. Reſpondeo: hanc fræctionem nimis imperfectam eſſe, ut mereatur tantam pœnam, quanta eſt diſſolutio tori & habitationis in perpetuum; ad ſummum poſſet negari copula, donec & uſque, qui negavit, paratus eſt fidem ſuam ſervare, debitum reddendo. Non ergo propter quamlibet injuſtitiam licet perpetuum celebrare divortium; ſed ſolum propter eam, quam Chriſtus explicavit nomine, Fornicationis; nuſquam autem gentium negatio debiti fornicatio appellatur.

Et quoniam viri ac ſœminæ eadem eſt obligatio non fornicandi ſeu non adulterandi; liquet profecto, pares eos eſſe in divortio celebrando cauſâ adulterij; ac proinde, ſicut vir innocens poteſt ab adultera uxore divertere, ita pariter uxor innocens à viro adultero. Quæ eſt ſecunda pars noſtræ Concluſionis, communis utique & veriſſima, contra Cajetanum in illud Matth. 19. Quicumque dimiſerit uxorem &c. ubi cenſet, divortium ſolis viris permiſſi ob uxoris adulterium, ibi: Nec ex his intelligas, uxorem quoque poſſe dimittere virum fornicantem: quoniam Jeſus, qui eſt verus Deus, non hoc conceſſit; nec eſt par ratio, ut patet. Nec etiam in lege veteri uxor poterat repudiare virum. Nec ego ſum primus, qui ſic intellexi Evangelij textum; quoniam ante annos mille B. Ambroſ. ſic intelligens idem docuit 1. Cor. 7. Ita Cajetanus.

Judicet Lector, an verè. Hæc ſunt verba Ambroſ. loco citato ad verſ. 10. Iis autem &c. Hoc Apoſtoli conſilium eſt, ut ſi deceſſerit (uxor) propter malam converſationem viri, jam innupta maneat. Quod ſi continere ſe non poteſt, quia pugnare non vult contra carnem, viro reconcilietur; non enim permittitur mulieri, ut nubat, ſi virum ſuum cauſâ fornicationis dimiſerit. Quid tibi videtur, num hic Ambroſ. docet, uxorem non poſſe dimittere virum fornicantem? Plusquam meridianum eſt, quod non. Quid ergo? Docet, uxorem, quæ virum fornicantem dimiſit, debere manere innuptam; quod omnes Catholici admittunt. Et idem aſſerunt de viro, qui dimiſit uxorem fornicantem, quàmvis oppoſitum videatur ibi aſſerere Ambr. de quo alibi egimus.

Rogas: quare ergo Chriſtus id non expreſſerit de ſœminis, neque jus Canonicum locis ſup. citatis circa principium Concluſ. Reſpondeo cum Sanchez diſp. 3. n. 10. quia frequentius eſt, ut

81.

Fornicatio non comprehendit negationem debiti.

Objectio.

Solutio.

82.

Vir & ſœmina ſunt pares in celebrando divortio.

Oppoſitum docet Cajetanus B. Ambroſ.

83.

Reſeruntur verba Ambr.

Quid ipſe docet.

84.

Quare nec Chriſtus, nec jus Canonicum

viri

capitulum
expressit
de fornicationis.
Sanchez.
cap. fin. 32.
2. 5.

viri petant divortium. Hinc Innoc. Papa Episc. ad Exuperium Episc. cap. 4. (& refertur cap. fin. 32. q. 5.) sic ait: *Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre consueverunt; & ideo mulieribus, prodito earum crimine, communitio denegatur; virorum autem latente commisso, non facile quispiam ex suspicionibus abstinetur, qui utique subnocebitur, si ejus flagitium detegatur. Cum ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindicta ratio conquiescit.*

Quare mulieres variis
accusant
suos maritos
de adulterio

Ubi Gloss. in exposit. casus, inquit: *Probatur in hoc cap. quod uxor potest aequè accusare virum suum, sicut e converso; sed non solet hoc ita frequenter accidere triplici de causa; scilicet, pro verecundia; item, pro timore; item, quia vir cautiùs peccat, nec sic de facili deprehenditur. Et verbo: Detegatur. ait: Huius manifestè habes, quod uxor potest accusare virum de adulterio, licet secus videatur secundum legem. Item verb. Vindicta, inquit: Quasi dicat, non desicit jus, sed probatio.*

85.
Probatur
mulierem
posse dimitt
tore virum.
ex 1. Cor. 7.

Quidquid ergo sit de lege civili; certum est, quod, secundum jus Canonicum, par sit causa divortij viri ac mulieris. Neque Apostolus id tacuit, dum 1. Cor. 7. vers. 10. dicit: *Is autem, qui Matrimonio juncti sunt, precipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, (scilicet, ob causam fornicationis) manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ubi S. Paulus non damnat illam discessum; aliàs deberet eam cogere ad redeundum, sed solum monet, ut non nubat alteri, significans Matrimonium quoad vinculum non esse dissolutum.

Item ex
Concil. Mi
levitano.

Appositè Concil. Milevitanum cap. 17. & refertur c. 5. 32. q. 7. Placuit, ut secundum Evangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conjugantur: sed ita maneat, aut sibimet reconcilientur. Ubi Gloss. verb. Evangelicam, locum Evangelij designat, Matth. 19. Et verb. Apostolicam, locum Apostoli, ad Cor. 7. Ergo licet Matth. 19. Christus solum expresserit de viris; e quidem idipsum de foeminis quoque intelligit dictum Concilium.

86.
Probatum à
simili.

Accipe simile: textus cap. 2. de Confessis in 6. decidit, si reus iussus positionibus respondere, recusat, habebitur pro confesso; & tamen Gloss. ibi, verb. Reus, idem putat dicendum de Actore. *Quid de Actore, inquit, vel ejus procuratore? Dicunt quidam, quod cadat ab instituta actione, sup. de Juram. calum. c. ult. Ad positiones enim respondetur ex vi juramenti, & ideo poena jurare nolentis hic locum habeat, quod non credo: sed dic, ut dixi sup. in prox. Gloss. quod hic respicit, quod communiter accidere solet, siue potest, scilicet, quod Actores probare habent, & sic positiones facere: sed idem è converso, scilicet, ut habeatur pro confesso: cum Actoris & Rei sit aqua conditio, inf. de Reg. juris, Non licet, cum simil.*

Adulterium
femine
magis pro
brosium est,
quam viri.

Haud diffiteor, adulterium uxoris magis probrosium esse viro, quam adulterium viri uxori. Sed quid tum? Equidem utrumque est vera fra-

ctio fidei conjugalis, & divisio carnis in aliam personam; poenaque illa proportionata est utriusque delicto, quamvis unum sit gravius altero. Nonne omnia homicidia plectuntur poena capitis; & tamen quis ambigit, unum esse gravius altero?

Audite Doct. Angel. 4. dist. 35. q. un. a. 4. in corp. Dicendum, quod in causa divortij vir & uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum & illicitum uni, quod alteri; non tamen pariter judicatur ad illa, quia causa divortij est major in uno, quam in alio; cum tamen in utroque sit causa sufficiens ad divortium. Divortium enim est poena adulterij, in quantum est contra Matrimonii bonum: quantum autem ad bonum fidei, ad quam conjuges aequaliter sibi invicem tenentur; tantum peccat contra Matrimonium adulterium unius, sicut adulterium alterius; & hæc causa in utroque sufficit ad divortium: sed quantum ad bonum prolis, plus peccat adulterium uxoris, quam viri: & ideo major causa divortij est in uxore, quam in viro; & sic ad equalia, sed non ex equali causa obligantur: nec tamen injustè, quia in utroque est causa sufficiens ad hanc poenam. Sic etiam est de duobus, qui damnantur ad mortis ejusdem poenam, quamvis alius altero gravius peccaverit.

Nec obstat jam dictis; quod uxor in lege veteri non poterat repudiare virum. Nam bene respondet S. Tho. sup. ad 1. Repudium non permittebatur, nisi ad vitandum homicidium; & quia in viris magis erat de hoc periculum, quam in mulieribus; ideo viro permittebatur dimittere uxorem, non autem è converso per legem repudii. Igitur non in omnibus divortium successit repudio; alioqui etiam per divortium solveretur vinculum Matrimonij, sicut probabitur solvebatur per repudium; quod tamen constat hodiè esse falsum.

Et verò in Lege nova quamvis conjuges æquales sint quoad accusationem civilem ad divortium celebrandum, & donationem propter nuptias, ac dotem amittenda; haud equidem quoad accusationem criminalem minimè censentur pares. Viro enim conceditur accusare criminaliter uxorem adulteram; non tamen e contra. Habetur expressè l. 1. Cod. ad Leg. Jul. de Adult. sequentis tenoris: *Publico judicio non habere mulieres adulterij accusationem, quamvis de Matrimonio suo violato queri velint, lex Julia declarat, quæ cum masculis jure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem foeminis privilegium detulit.* Utique propter disparitatem gravitatis, & injuriæ illatæ per hæc adulteria.

Ex his facile colligi potest, quomodo intelligendus sit D. Basilus, quando in suis Canonibus, Can. 9. ait: *Consuetudo etiam adulterantes viros, & in fornicationibus versantes, jubet à mulieribus retineri.* Et can. 21. *Qui autem fornicatus est, non excludetur à cohabitatione cum uxore, quem admodum mulier maritum suum excipiet: vir autem eam, quæ polluta est, à suis adibus amandabit. Ac eorum quidem ratio minimè est facilis. Consuetudo autem sic invaluit.*

Respondet Sanchez sup. n. 7. Est intelligendus, ut velit, rarissimè foeminas hoc divortium inten-

87.

Sententia
Doct. An
gel. de hæ
paritate.

88.

Resp. ejus
ad aliquam
objectionem.

89.

Vir & mu
lier non sunt
pares quoad
accusatio
nem crimi
nalem, per l.
1. Cod. Ad L.
Juliam, de
Adult.

89.

Quomodo
intelligen
dus D. Ba
silus.

Sanchez,

inten-

intentare ob virorum adulteria. Qui non usus jus intentandi minimè aufert; eò vel maxime, quòd hoc est jus naturale & Divinum, quod est immutabile, nullaque consuetudine vinci potest. Sic ille. Quare autem fœminæ rariùs utantur suo jure sup. didicistis ex D. Thoma.

90. *An mulier prius debeat virum ad monere, ut abstineat.*
Sed numquid, ut mulier utatur jure suo, desideratur, ut vir prius moneatur, ut abstineat ab adulterio? Authent. *Vt liceat matri & avia*, Coll. 8. c. 9. aliàs, §. *Quia verò*, vers. *Si quis in sua domo*, deciditur, non posse uxorem mittere repudium viro adultero, nisi prius eum moneat, ut à prædicto delicto desistat ibi: *Et semel & secundò culpatus, aut per suos parentes, aut per mulieres, aut per alias aliquas fide dignas personas, hujusmodi luxuriã non abstinerit: licere mulieri pro hac causa solvere Matrimonium &c.*

Ubi Glossa verb. *Non abstinerit*, inquit: Nota primò, alicui nuntiandum, ut de offensa satisfaciatur, vel desinat; ut hic, & Cod. de *his, qui latro l. 2.* Et ad marginem Glossæ scriptum est: *Denuntiatio privata reo futuro prius faciendã est, quam in jus trahatur; quod sanè fieri aequitatis est, non necessitatis.*

91. *Negat Sanchez.*
Cæterùm Sanchez sup. n. 8. ait, id non habere locum quoad divortium. Nam attento jure naturali & Canonico, sunt Conjuges in hoc pares. Quàmvis prædicta Authent. discrimen id constituerit ad repudium, ut vir nullã monitione indigeat, quòd uxorem adulteram repudiet; secus verò de uxore. Sic Barbosa, Alijs relatis l. 1. p. 1. in princip. n. 98. ff. *Solutio Matrimonio*. Ita Sanchez.

Ius divortij non præscribitur.
Sic etiam (ut notat n. 9.) quàmvis accusandi jus de adulterio quoad pœnam criminalem, & civilem præscribatur quinquennio, l. *Adulter*. 5. Cod. Ad leg. Jul. de *Adult.* quoad divortium tamen petendum numquam præscribitur; sed integrum est, quantumque tempore transacto, illud petere. Quippe juris divini est, cui jus civile nequit prævalere. Christus autem nulpiam ad divortium præviam monitionem requisivit, aut ei certum tempus præfixit, intrã quod deberet fieri.

92. *Probatur ex* Sanè cap. *Admonere*, 33. q. 2. Stephanus V. post septennium pœnitentiæ uxoris adulteræ, concedit viro liberam divertendi facultatem, ibi: *Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post septem annos, pœnitentiã peractã, dimittere eam per approbatam causam poterat, si voluisset; occidere tamen eam nullatenus debuisti.*

Ubi Gloss. verb. *Pœnitentiã*, inquit: *Arg. quod post peractam pœnitentiã, & crimen purgatum, potest quis accusari de crimine illo, ut 15. q. 5. Presbyter..... Nam per pœnitentiã non desinit quis esse nocens, ff. de Edil. edicto. Quis sit fugitivus. Imò etiam post Baptisma potest de hoc accusari; ut extra de Divort. Gaudemus, in fin. Argumentum, quòd etiam ob adulterium in infirmitate commissum liceat divortium.*

93. *Ob adulterium in infidelitate commissum licet divortium.*
Quòd verum puto, tamen si lex divortij non foret naturalis, sed tantùm divina positiva; quia & huic subijcitur infidelis; ut patet in præcepto Baptismi, & in præsentis materia, in præcepto prohibente polygamiam, quòd diximus solum

Bosco de Matrim. Pars II.

esse juris divini positivi. Et quàmvis Baptisma remittat peccatum in ordine ad Deum, non tamen ut est viri offensa, cui fracta est fides conjugalis, ut notat Gloss. fin. in d. c. *Gaudemus*; ac proinde ratione hujus offensæ jus habet divortij. Sicut non obstante Baptismo, posset resiliire innocens à quocumque alio contractu, altero fidem minimè servante.

Sed pergamus in Gloss. præced. quæ sic interrogat: *Sed nonne præjudicat sibi maritus, tacendo per septennium; cum ultra quinquennium non audiatur accusatio adulterij, ut Cod. de Adult. Adulter? Respondet autem: Illud obtinet quoad pœnam legalem, non quoad petendum divortium, extra de Procur. Tua; ubi quando agitur de adulterio coram Iudice sæculari ad pœnam legalem, non intervenit procurator: secus, si coram Ecclesiastico ad separationem tori.*

Rursùm interrogat Glossa: *Numquid ergò infinitum potest eam accusare?* Respondet: *Dicunt quidam, quòd non ultra viginti annos; ut Cod. Ad Leg. Corneliã de Falsis, Quærela. Hugo dicit, quòd usque ad millesimum, & quancumque claruerint crimina, ut 81. dist. Quicumque, ibi: Cum enim compertum fuerit, deponuntur. Ubi Gloss. verb. Compertum, inquit: Arg. quòd quancumque de veritate constat, sequenda est, 8. dist. Qui contempta.*

Finio hanc Conclusionem verbis Doctoris Subtilis 4. dist. 32. q. un. n. 2. *Et ita hic in genere potest aliquis justè non reddere debitum conjugii dupliciter. Vno modo, si conjux amisit jus petendi, vel non habet jus petendi pro tunc. Alio modo, quando obligatur ad non reddendum vinculo fortiori. Primum contingit in fornicatione conjugis, maxime si alter tantum fuerit fornicatus: tunc enim innocens potest lapsus, si sibi publicè constiterit, repellere, & amisit lapsus jus petendi, pro eo quòd non servavit fidem; & ideo non est necessario sibi fides servanda, saltem affirmative. Ubi non distinguit inter virum & uxorem: ergò nec nos distinguamus.*

Sed nunquid innocens potest repellere nocentem propriã auctoritate? Resolutio erit

CONCLUSIO III.

Ob adulterium moraliter certum licet, secluso scandalo, celebrare divortium propriã auctoritate, saltem quoad redditionem debiti; forè etiam quoad habitationem; dimissus tamen restituetur in foro externo, nisi crimen constiterit per evidentiam rei, vel legitimam adulteri confessionem.

Hæc Conclusio multas patitur difficultates, ut patebit ex dicendis. Omnes autem admittunt, adulterium debere esse

V V V V MORA

An præjudicat sibi maritus tacendo per septennium?

94. *An possit accusare in infinitum.*

Potest quia justè non reddere debitum dupliciter, est.

95. *Adulterium debet esse*